

Sygn. akt I CSK 374/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 lutego 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

w sprawie z powództwa C.(...) S.A. z siedzibą w W.

przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Okręgowego w W.

o zapłatę

oraz w sprawie z powództwa D. B., C. F., M. D., C.(...)-U.(...) Spółki z o.o. w W. i P. B.

przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Okręgowego w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 12 lutego 2010 r.,

skargi kasacyjnej C.(...) S.A. w W., C.(...)-U.(...) Sp. z o.o. w W. i D. B.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w W.

z dnia 13 stycznia 2009 r., sygn. akt VI ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Strona powodowa C.(...) S.A. w W. domagała się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa Prezesa Sądu Okręgowego w W. odszkodowania za szkody spowodowane wydaniem niezgodnych z prawem dwóch postanowień: Sądu

Rejonowego z dnia 12 grudnia 2001 r. o ogłoszeniu upadłości strony powodowej i Sądu Okręgowego z dnia 27 marca 2002 r., oddalającego zażalenia tejże strony na postanowienie o ogłoszeniu upadłości oraz niezgodnym z prawem prowadzeniem postępowania upadłościowego wobec Spółki. Szkoda strony powodowej polegała na utracie wartości prowadzonego przez nią przedsiębiorstwa. Powodowie D. B., C. F., M. D., C.(...) Spółka z o.o. w W. i P. B. (akcjonariusze strony powodowej) domagali się od strony pozwanej odszkodowania i zadośćuczynienia za szkody i krzywdy spowodowane wskazanymi postanowieniami oraz prowadzeniem postępowania upadłościowego wobec strony powodowej. Szkoda akcjonariuszy obejmowała utratę wartości giełdowych posiadanych przez nich akcji powodowej Spółki. Ponadto trzech wcześniej wskazani powodowie (akcjonariusze) jako członkowie zarządu powodowej Spółki wnosili o zasądzenie odszkodowania z racji utraconego zarobku za okres od grudnia 2001 r. do połowy maja 2002 r. (w okresie rezygnacji z funkcji członków zarządu w toku postępowania upadłościowego) oraz o zasądzenie na ich rzecz zadośćuczynienia za krzywdę wywołaną naruszeniem ich dobra osobistego w postaci właściwego wizerunku jako menadżerów. Wszyscy powodowie wskazali wysokość dochodzonych odszkodowań i zadośćuczynienia pieniężnego.

Sąd Okręgowy oddalił powództwo wszystkich powodów. Istotne dla sprawy ustalenia faktyczne tego Sądu są następujące.

Postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 12 grudnia 2001 r. oddalony został wniosek strony powodowej o otwarcie postępowania układowego (z racji nieprowadzenia przez wnioskodawcę księgowości według zasad prawidłowej rachunkowości) i ogłoszono upadłość powodowej Spółki. Sąd Rejonowy ustalił, że upadła Spółka zaprzestała trwale płacenia długów, bowiem po wypowiedzeniu umów kredytowych przez banki nie była ona w stanie spłacić zadłużenia w przewidywalnej przyszłości, w okresie dwóch ostatnich miesięcy była w stanie spłacić tylko 8% swoich zobowiązań. Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 27 marca 2002 r. oddalił zażalenie upadłej Spółki na postanowienie z dnia 12 grudnia 2001 r., uznając, że istniały przesłanki ogłoszenia upadłości tej Spółki przewidziane w art. 1 § 1 prawa upadłościowego z 1934 r. (stałe zaprzestanie płacenia długów; niezasadność twierdzenia skarżącej o istnieniu sporu co do wysokości należności wierzycieli). W wyniku kasacji strony powodowej Sąd Najwyższy uchylił oba wspomniane postanowienia Sądów meriti i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu (upadłościowemu) do ponownego rozpoznania, a Sąd ten postanowieniem z dnia 8 grudnia 2003 r. oddalił

wniosek wierzycieli (kilku banków) o ogłoszenie upadłości, stwierdzając nieistnienie stanu niewypłacalności Spółki w rozumieniu art. 11 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 69, poz. 535, ze zm., cyt. dalej jako „p.u.n.”).

Postępowanie upadłościowe powodowej Spółki toczyło się od dnia 12 grudnia 2001 r. do dnia 16 maja 2003 r. Strona powodowa składała w jego toku liczne wnioski i pisma mające na celu przede wszystkim wstrzymanie likwidacji masy upadłości.

Według Sądu Okręgowego, powodowie wywodzili swe roszczenia ze zdarzeń występujących przed dniem 1 września 2004 r., dlatego roszczenia te podlegają ocenie według stanu prawnego obowiązującego przed tą datą, tj. na podstawie art. 417 § 1 k.c. w brzmieniu określonym w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r., SK 18/00, (OTK 2001, z. 8, poz. 14). Sąd drugiej instancji przyjął, że oba postanowienia (z dnia 12 grudnia 2001 r. i z dnia 27 marca 2002 r.) nie stwarzały stanu tzw. kwalifikowanego bezprawia sądowego, były prawnie dopuszczalne, podlegały kontroli instancyjnej przy wykorzystaniu dostępnych środków odwoławczych. Nie każde wadliwe orzeczenie Sądu (bez względu na rodzaj i wagę sprawy) może usprawiedliwiać odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa. W ustalonym stanie faktycznym nie było zdarzeń, których wymiar byłby tak naganny, że uzasadniałby przyjęcie czynu niedozwolonego po stronie orzekających Sądów meriti. Przyczyną uchylenia obu zaskarżonych postanowień przez Sąd Najwyższy było jedynie naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 2 pkt 1 prawa o postępowaniu układowym poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów. Sąd pierwszej instancji stwierdził, że nie było podstaw do określania granic bezprawności orzeczenia sądowego odmiennie dla orzekań „zwykłych” (prawomocnych) i odmiennie dla orzeczeń natychmiast wykonalnych (choć jeszcze nieprawomocnych). Także ta ostatnia kategoria orzeczeń może być źródłem odpowiedzialności Skarbu Państwa jedynie w razie kwalifikowanego naruszenia przez nie prawa.

Apelacja trzech powodów [Spółki C.(...), D. B. i Spółki C.(...)-U.(...)] została oddalona. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji. Do zgłoszonych roszczeń powodów miał zastosowanie przepis art. 417 k.c. w brzmieniu sprzed dnia 1 września 2004 r. Powodowie D. B. i Spółka C.(...)-U.(...) nie byli jednak podmiotami poszkodowanymi w rozumieniu tego przepisu i dlatego nie mieli legitymacji czynnej w obecnym procesie odszkodowawczym. Legitymacji takiej nie uzasadniał art. 34 art. 2 p.u.n., ponieważ osoby trzecie (akcjonariusze zadłużonej spółki akcyjnej)

mogą, zgodnie z tym przepisem, kierować ewentualne roszczenia odszkodowawcze przeciwko wierzycielom, którzy zgłosili wniosek o ogłoszenie upadłości w złej wierze, a nie przeciwko Skarbowi Państwa. Niezależnie od tego żądania wszystkich powodów okazały się niezasadne w świetle art. 417 § 1 k.c. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 września 2004 r.) z racji braku podstaw do ustalenia niezgodności z prawem działania funkcjonariuszy Skarbu Państwa. Orzeczenie sądowe, nieprawomocne, wadliwe prawnie, które zostało następnie skorygowane przez instancję odwoławczą, nie mogło stanowić podstawy zgłoszenia roszczeń odszkodowawczych. Ocena odmienna może godzić bowiem w zasadę instancyjności postępowania, może też prowadzić do rozbieżnych rozstrzygnięć w toku instancji i w procesie odszkodowawczym. Wykazywanie bezprawności w odniesieniu nawet do prawomocnego orzeczenia sądowego w okresie, w którym doszło do wydania kwestionowanych dwóch orzeczeń, jest praktycznie niemożliwe z uwagi na brak trybu właściwego do stwierdzenia takiej bezprawności. Wskazane kierunki wykładni zostały, zdaniem Sądu Apelacyjnego, ostatecznie zaaprobowane przez ustawodawcę de lege lata (po dniu 1 września 2004 r.) w przepisach art. 417¹ k.c. i art. 417² § 2 k.c. Odpowiedzialność Skarbu Państwa za wydanie orzeczenia sądowego obejmuje orzeczenia prawomocne. Przesłanką dochodzenia roszczenia odszkodowawczego jest stwierdzenie niezgodności z prawem takiego orzeczenia w odpowiednim trybie. Roszczenia odszkodowawcze powodów wywodzone są z nieprawomocnych orzeczeń, uchylonych w toku instancji. Już tylko z tej przyczyny nie istnieje przesłanka odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za niezgodne z prawem działanie ich funkcjonariuszy. Kwestionowane orzeczenia nie były niezgodne z prawem w rozumieniu art. 417 § 1 k.c., a przyczyną uchylenia tych postanowień przez Sąd Najwyższy było jedynie naruszenie przez Sądy meriti art. 233 § 1 k.p.c. przez błędną ocenę przedłożonych dokumentów oraz zaniechanie dopuszczenia z urzędu dowodu z opinii biegłego. Takie przyczyny uchylenia nie pozwalają na przyjęcie kwalifikowanego naruszenia prawa przez wspomniane postanowienia.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, przepis art. 338 § 2 k.p.c. nie stwarza podstaw do stwierdzenia, że w razie zmiany orzeczenia natychmiast wykonalnego *ex lege* powstają roszczenia odszkodowawcze wobec Skarbu Państwa w związku z wykonaniem tego orzeczenia. Roszczenia takie mogą być kierowane jedynie w stosunku do strony stosunku odszkodowawczego (przeciwnika procesowego). Przepisy art. 226 § 2 prawa upadłościowego z 1934 r. (a obecnie art. 34 p.u.n.) pozwalają na zgłoszenie żądania naprawienia szkody (w razie uchylenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości) wobec

wierzyciela, który zgłosił wniosek o ogłoszenie upadłości dłużnika w złej wierze (a nie wobec Skarbu Państwa). Wyrażone w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., III CZP 125/05 (OSN 2006, z. 12, poz. 194), stanowisko odnosi się do podstaw odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę spowodowaną wydaniem i wykonaniem nieostatecznej decyzji organu podatkowego pierwszej instancji, następnie uchylonej. Brak natomiast podstaw do posłużenia się podobną argumentacją w zakresie określania odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa z powodu natychmiastowego (*ex lege*) wykonania nieprawomocnego orzeczenia sądu upadłościowego.

W obszernej skardze kasacyjnej powodów (Spółki C.(...) S.A., D. B. C.(...)-U.(...) Spółki z o.o.) podnoszono zarzuty naruszenia: art. 382 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.; art. 417 k.c. (w brzmieniu ustalonym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r.); art. 417 k.c. w zw. z art. 446 § 2 k.c. i art. 34 ust. 2 p.u.n.; art. 417 k.c. w zw. z art. 34 ust. 2 p.u.n., w zw. z art. 338 § 2 k.p.c. i art. 32 ust. 1 Konstytucji. Zaskarżając cały wyrok Sądu drugiej instancji, skarżący wnosili o jego uchylenie, o uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Sąd Apelacyjny trafnie przyjął, że w rozpoznawanej sprawie będzie miał zastosowanie przepis art. 417 k.c. (w brzmieniu sprzed dnia 1 września 2004 r., ustalonym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001) i przy uwzględnieniu modelu odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa w związku z wykonywaniem władzy publicznej, w tym – władzy sądowniczej (art. 77 ust. 1 Konstytucji RP). Oba kwestionowane postanowienia (z 12 grudnia 2001 r. i z dnia 27 marca 2002 r.) zapadły bowiem przed dniem wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U. Nr 162, poz. 1692; art. 5 tej ustawy; por. np. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., III CZP 125/05, OSN 2006, z. 12, poz. 194). Przepisy wspomnianej ustawy ukształtowały ostatecznie *de lege lata* reżim prawny odpowiedzialności Skarbu Państwa, m.in. za szkodę spowodowaną wydaniem prawomocnego orzeczenia sądowego (art. 417¹ § 2 k.c.).

Przy założeniu, że stworzony w art. 77 ust. 1 Konstytucji RP model odszkodowawczej odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną prawomocnym orzeczeniem sądowym wymaga poprzedzenia właściwego postępowania sądowego o odszkodowanie uzyskaniem stosownego orzeczenia prejudykacyjnego

(stwierdzającego istnienie tzw. bezprawia sądowego – por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 grudnia 2009, SK 34/08, Dz. U. Nr 215, poz. 1675), należy stwierdzić, iż trudne do zaakceptowania byłoby kategorię stanowisko Sądu Apelacyjnego (wyrażone też m.in. w uzasadnieniu uchwały z dnia 26 kwietnia 2006 r.) o prawnej niemożności wykazania (w okresie przed dniem 1 września 2004 r.) bezprawności w odniesieniu do prawomocnego orzeczenia wydanego w postępowaniu cywilnym (s. 15 uzasadnienia zaskarżonego wyroku). Należy bowiem wskazać na treść powołanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 grudnia 2009 r., w którym stwierdzono, że art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (...) (Dz. U. Nr 162, poz. 1692) w zakresie, w jakim wyłącza skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem orzeczenia sądu wyrządzającego szkodę, które stało się prawomocne po dniu wejścia w życie Konstytucji RP, jest niezgodny z art. 77 ust. 2 w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. W stosunku do orzeczeń sądowych, które stały się prawomocne po dniu 17 października 1997 r., takim orzeczeniem prejudykacyjnym może być zatem wyrok stwierdzający niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia sądowego (art. 424¹ § 1 k.p.c., art. 424¹¹ § 2 k.c.).

Z uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r. (SK 18/00) wynikają m.in. dwie istotne konstatacje dla prawnego reżimu odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną tzw. bezprawiem sądowym. Po pierwsze, stwierdzono w nim to, że ustalenie w wyniku wyroku Trybunału Konstytucyjnego (w okresie do dnia 1 września 2004 r.) nowego stanu prawnego w zakresie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa nie może być rozumiane jako stworzenie podstawy do dochodzenia roszczeń odszkodowawczych w odniesieniu do każdego wadliwego orzeczenia sądowego. Po drugie, wskazując na konstytucyjny model odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, ukształtowany w art. 77 Konstytucji, Trybunał wyjaśnił, że istotnym elementem tego modelu (mechanizmu odszkodowawczego) w zakresie odpowiedzialności Skarbu Państwa za niezgodne z prawem orzeczenia musi być właściwe postępowanie stwierdzające istnienie przesłanki niezgodności z prawem badanego orzeczenia (dwuetapowość w uzyskaniu odszkodowania przez poszkodowanego).

Należy podzielić wyrażane w literaturze stanowisko, że w tzw. okresie przejściowym (tj. do dnia 1 września 2004 r.) funkcję stosownego prejudykatu dla celów odszkodowawczych mogła spełniać kasacja, jeżeli w wyniku jej wniesienia doszłoby do uchylecia zaskarżonego orzeczenia sądowego dotkniętego odpowiednią wadliwością

prawną. Kwestia instrumentarium prawnego służącego jako prejudykat dla celów odszkodowawczych ma zresztą znaczenie wtórne, ponieważ istotna pozostaje jednak sama efektywność ochrony gwarantowanego konstytucyjnie prawa podmiotowego domagania się odszkodowania za szkodę wyrządzoną wydaniem niezgodnego z prawem orzeczenia.

2. *De lege lata* regułą jest odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną prawomocnym orzeczeniem sądowym. Powstaje jednak pytanie, czy Skarb Państwa w tzw. okresie przejściowym (tj. do dnia 1 września 2004 r.) mógł ponosić odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną także nieprawomocnym orzeczeniem sądowym.

Należy przyjąć jednak istnienie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną takim orzeczeniem w wyjątkowych sytuacjach. Chodzi tu o nieprawomocne orzeczenia, wykonalne z mocy prawa, których wykonanie (natychmiast po ich wydaniu) może doprowadzić do nieodwracalnych skutków prawnych i których wykonaniu podmiot zainteresowany nie mógł zapobiec przy pomocy żadnych dostępnych środków prawnych. Trudno znaleźć merytoryczne powody odmowy podmiotom poszkodowanym takimi orzeczeniami ochrony prawnej tylko z tej racji, że nie uzyskały one cechy prawomocności, skoro już od chwili ich wydania wywołują istotne skutki, trwale kształtujące sytuację majątkową objętych nimi podmiotów. Do kategorii takich orzeczeń należy na pewno postanowienie sądu upadłościowego o ogłoszeniu upadłości (art. 15 prawa upadłościowego z 1934 r.), skoro po jego wydaniu możliwe jest podjęcie czynności właściwych dla postępowania upadłościowego ze wszystkimi ich konsekwencjami. Oznacza to, że za nietrafne wypadnie uznać stanowisko Sądu Apelacyjnego, iż w tzw. okresie przejściowym (do dnia 1 września 2004 r.) podstawy roszczeń odszkodowawczych wobec Skarbu Państwa nie mogły stanowić w ogóle orzeczenia sądowe nieprawomocne, nawet wadliwe prawnie, które zostały następnie skorygowane przez instancję odwoławczą.

3. Należy podzielić stanowisko Sądów meriti, że orzeczenie odszkodowawcze wobec Skarbu Państwa nie powstaje w wyniku wydania każdego wadliwego orzeczenia sądowego. Wadliwość taka powinna mieć postać kwalifikowaną. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtowała się właściwa tendencja do formułowania autonomicznej i odpowiednio zawężonej definicji „bezprawności sądowej” w działalności orzeczniczej sądu przy uwzględnieniu nie tylko tego, czy dane rozstrzygnięcie narusza odpowiednie

przepisy prawa, ale także przy eksponowaniu zasadniczym konstytucyjnych i ustrojowych cech władzy sądowniczej (por. np. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2009 r., III CNP 42/08, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06, OSNC 2007, z. 5, poz. 35; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010 r., IV CNP 53/09, niepubl. – formalny i materialny aspekt „bezprawności sądowej”). Wspomniane rozumienie „bezprawności sądowej” odnieść należy także do orzeczeń wydanych przed dniem 1 września 2004 r., tj. także do kwestionowanych postanowień – z dnia 12 grudnia 2001 r. i z dnia 27 marca 2002 r.

Postanowieniem z dnia 12 grudnia 2001 r. Sąd Rejonowy oddalił wniosek o otwarcie postępowania układowego C.(...) S.A. i ogłosił upadłość tej spółki, natomiast postanowieniem z dnia 27 marca 2002 r. oddalono zażalenie upadłego. Oba Sądy przyjęły, że otwarcie postępowania układowego wykluczał ten fakt, iż upadły nie prowadził księgowości według zasad prawidłowej rachunkowości (art. 2 pkt 1 rozporządzenia z dnia 24 października 1934 r. – Prawo o postępowaniu układowym, Dz.U. z 1934 r. Nr 93, poz. 836, ze zm.). Uznały też, że wystąpiły wymagane przesłanki ogłoszenia upadłości Spółki C.(...) przewidziane w art. 1 i art. 2 prawa upadłościowego z 1934 r. Ocena braku podstaw do otwarcia postępowania układowego została uznana za przedwczesną postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2003 r., I CK 291/02, ponieważ – według tego Sądu – nie został dopuszczony (w zakresie ustalenia prowadzenia księgowości według zasad prawidłowej rachunkowości) dowód biegłego z urzędu. Po uchyleniu obu wspomnianych postanowień Sądów meriti i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania strona powodowa cofnęła wniosek o otwarcie postępowania układowego w związku ze zmianą stanu prawnego w tym czasie, tj. uchyleniem przepisów prawa o postępowaniu układowym z 1934 r. (art. 545 p.u.n.). Postanowieniem z dnia 8 grudnia 2003 r. oddalony został ostatecznie wniosek o ogłoszenie upadłości strony powodowej.

Ustalenia faktyczne Sądu Apelacyjnego, będące podstawą stanowiska tego Sądu, że wspomniane postanowienia Sądów meriti (wydane w toku postępowania upadłościowego) nie mogą być kwalifikowane jako tzw. bezprawie sądowe w podanym wcześniej znaczeniu, uznać należy z pewnością za przedwczesne (s. 18 uzasadnienie zaskarżonego wyroku).

Przedwczesność oceny Sądów o braku zdolności układowej strony powodowej spowodowała wykluczenie możliwości otwarcia postępowania układowego, przy czym

zmiana stanu prawnego i bieg postępowania instancyjnego wytworzyły taką sytuację procesową, w której postępowanie układowe stało się ostatecznie bezprzedmiotowe. Pozostało zatem jedynie ustalenie istnienia przesłanek upadłości Spółki C.(...) na podstawie art. 1 i art. 2 prawa upadłościowego z 1934 r., a następnie – w art. 11 p.u.n.

Zbyt kategorycznie brzmi ogólne stwierdzenie Sądu Apelacyjnego, że Sąd Rejonowy, wydając postanowienie z dnia 8 grudnia 2003 r., wziął pod uwagę inny stan faktyczny niż Sądy orzekające wcześniej (w 2001 i 2002 r.). W każdym razie należałoby jednak wskazać, jakie są zasadnicze różnice w stanie faktycznym będącym podstawą postanowienia o ogłoszeniu upadłości (w 2001 r.) i stanie faktycznym, na podstawie którego zapadło następnie postanowienie o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości. Zgłoszone wnioski o ogłoszenie upadłości popierali ci sami wierzyciele (początkowo trzy, a następnie dwa banki), przy odpowiedniej motywacji ich wniosków.

Wymagałoby też bliższego ustalenia, czy i jak dalece w sensie merytorycznym poprzedni stan prawny w zakresie przesłanek ogłoszenia upadłości różni się od stanu prawnego obowiązującego w grudniu 2003 r. i czy nowy stan prawny istotnie uzasadniał zupełnie odmienną ocenę prawną stanu faktycznego w odniesieniu do wystąpienia przesłanek upadłości po stronie powodowej. Należy jeszcze zauważyć to, że z treści uzasadnienia postanowienia z dnia 8 grudnia 2003 r. wynika, iż Sąd brał jednak pod uwagę okoliczności, które wystąpiły w okresie przed wydaniem postanowienia o ogłoszeniu upadłości (np. fakt sporu wierzycieli z dłużnikiem co do istnienia ich wierzytelności, procesy sądowe dotyczące istnienia i stanu wzajemnego zadłużenia tych podmiotów).

Z przedstawionych względów należało zatem uznać, że w skardze kasacyjnej trafnie podniesiono zarzut naruszenia art. 417 k.c. w brzmieniu określonym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r. (SK 18/00). Przedwcześnie bowiem wyeliminowano możliwość zastosowania tego przepisu do oceny skutków prawnych kwestionowanych postanowień z 2001 r. i 2002 r. Uzasadniało to uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ k.p.c.).

4. Nietrafny okazał się natomiast zarzut naruszenia art. 34 ust. 2 p.u.n. W ustalonym przez Sądy meriti stanie faktycznym nie było podstaw do stosowania tego przepisu (odpowiednika art. 226 § 2 prawa upadłościowego z 1934 r.). Roszczenie o naprawienie szkody dłużnik mógłby kierować tylko wobec tego wierzyciela, którego

wniosek o ogłoszenie upadłości został oddalony i był złożony w złej wierze (art. 34 ust. 2 p.u.n.).

Nie można podzielić także sugestii skarżącego, że gdy wykonalność orzeczenia o ogłoszeniu upadłości powstaje *ex lege*, a wierzyciel nie złożył wniosku o ogłoszenie upadłości w złej wierze, to odpowiedzialność za szkodę powinien ponosić Skarb Państwa, jeżeli powstała ona „na skutek wykonania bezprawnego orzeczenia o ogłoszeniu upadłości”. Zdaniem skarżącego, za takim stanowiskiem miałyby przemawiać wykładnia logiczna *a contrario* przepisu art. 338 § 2 k.p.c. w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Tymczasem przepis art. 338 k.p.c. reguluje skutki prawne uchylecia rygoru natychmiastowej wykonalności wyroku jedynie w sferze stosunków prawnych łączących strony postępowania i nie ma podstaw do proponowanej interpretacji tego przepisu *a contrario* z tym zaznaczeniem, że chodziłoby o bezprawne wykonanie orzeczenia o ogłoszeniu upadłości tworzącego skutki prawne *ex lege*. Nieuzasadnione byłyby także próby analogicznego stosowania art. 338 k.p.c. w omawianym zakresie.